

LAUDATIO MAGISTRULUI ALEXANDRU ZUB

Îmi revine plăcuta, dar deloc lesnicioasa îndatorire, de a prezenta o succintă *laudatio* unui strălucit reprezentant al scrisului istoric românesc și internațional, de multă, multă vreme intrat în zodia marilor împliniri pe tărâm științific, figură emblematică în lumea erudită contemporană: prof. dr. Alexandru Zub, membru corespondent al Academiei Române și director al Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”. Plăcută pentru că îmi permite să-mi exprim – alături de ceilalți colegi – prețuirea și admirația pentru o prestație cărturărească de excepție și totodată venerația pentru un profil etic și moral paradigmatic, dar și de extremă dificultate pentru complexitatea definirii unei personalități ce nu se lasă mulată în tipare comune. Pe de altă parte, demersul ce mi l-am asumat comportă și riscul de a omite fațete revelatoare ale efigiei unui savant polivalent, ce au fost reținute desigur de alți colegi de breaslă.

Precum s-a făcut deja public, în urmă cu câteva săptămâni, conducerea Institutului de Arheologie al Academiei Române, Filiala Iași, a decis să confere profesorului Alexandru Zub titlul de *membru de onoare* al unității noastre de cercetare, marcând un moment aniversar derulat pe 12 octombrie 2004. Intenția noastră inițială ar fi fost să-i oferim respectiva distincție în cadrul adunării festive găzduite de Aula Filialei ieșene a Academiei Române – în prezența tuturor membrilor prestigiosului for cultural și științific și a colegilor din structurile academice și universitare din localitate –, chiar în ziua menționată, dar a trebuit să amânăm data, întrucât atunci Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava a programat aureolarea reputatului istoric Alexandru Zub cu titlul de *doctor honoris causa*. Acest eveniment survine la mai puțin de opt luni după ce factori de decizie dintr-un alt centru de învățământ superior din Moldova, Universitatea „Dunării de Jos” din Galați, au avut o inițiativă similară, astfel că demersul nostru nu este cătuși de puțin singular, ci se plasează – după cum se remarcă – pe orbita firescului.

Conform uzanțelor de rigoare, vom insera în continuare un lapidar *curriculum vitae* a persoanei omagiate:

Născut la 12 octombrie 1934 la Vârful Câmpului (jud. Botoșani), pe valea Siretului, în extremitatea septentrională a Moldovei, într-o zonă ce a dat culturii românești numeroși reprezentanți de marcă, Alexandru Zub a urmat cursurile Școlii Pedagogice din Șendriceni, apoi a devenit student la Istorie la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, unde și-a susținut licența în anul 1957. Încă de pe băncile facultății a atras atenția dascălilor și colegilor pentru pasiunea implacabilă pentru domeniul ales, dar mai cu seamă pentru disponibilitățile sale intelectuale de excepție, ceea ce a motivat angajarea la Institutul de Istorie și Filologie din cadrul Academiei Române imediat după terminarea studiilor universitare.

În incongruență flagrantă cu cenușiul emanat din practicile dictatoriale ale guvernanților, cu repercusiuni nocive pentru toate sferele vieții, Alexandru Zub a încercat împreună cu un grup de colegi să propage idei ce contraveneau preceptelor oficiale, iar această cutezanță a fost sancționată în 1958 prin condamnarea la zece ani de detenție. Ce șoc a însemnat acest atroce și terifiant supliciu, ce deusolare sufletească a provocat el pentru un tânăr aflat la început de drum, înaripat de idealuri înalte, este aproape de neimaginat pentru cei ce n-au traversat o experiență similară .

Din cei zece ani, Alexandru Zub a ispășit șase, în 1964, odată cu prefigurarea unei noi orientări politice a conducerii țării, intervenind o grație generalizată a deținuților politici. În pofda stipulațiilor legislative privind reîncadrarea celor eliberați în locurile de muncă pe care le ocupaseră înainte de încarcerare, acest fapt nu a fost aplicat în cazul său. De aceea, pentru a-și putea asigura mijloace de subzistență, a fost nevoit să se angajeze ca muncitor zilier pe șantierul arheologic condus de fostii camarazi de facultate Viorel Căpitanu și Vasile Ursachi, iar apoi a fost încadrat de Iulian Antonescu ca muzeograf la Muzeul de Istorie din Bacău, post la care a renunțat curând, atunci când s-a ivit posibilitatea de a fi numit bibliograf la Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași. Cu toate că era departe de a corespunde pregătirii și aspirațiilor sale, acest serviciu i-a oferit totuși posibilitatea de a lucra într-o ambianță agreabilă, căci ce poate fi mai ademenitor pentru un împătimit al lecturii decât să sălășluiești în mijlocul cărților !

De-abia în 1968 a putut reveni ca cercetător științific la Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, condus la vremea aceea de profesorul (astăzi academicianul) Mircea Petrescu-Dîmbovița. Anii cumpliți de reclusiune și de marginalizare s-au dovedit a nu-l fi extenuat și descumpănit. Dimpotrivă, aceștia i-au oțelit caracterul, i-au stimulat ambiția, astfel că, prin impunerea unui program de muncă de o intensitate și rigoare fără cusur, a reușit să recupereze în scurt timp ceea ce nu putuse realiza în perioada încarcerării și ostracizării.

A rezultat o producție științifică de o amplitudine neobișnuită aferentă prioritar istoriei culturii în general și a istoriografiei în special. Un interes special i-au deșteptat câteva din personalitățile de prim rang ale României moderne: Mihail Kogălniceanu, A. D. Xenopol și Vasile Pârvan, cărora le-a editat texte semnificative și le-a dedicat voluminoase biobibliografii și monografii, lucrate cu acribie și penetrabilitate exemplară. Alte numeroase cărți și studii, elaborate într-o cadență deconcertantă și la o altitudine înaltă a exigențelor, au vizat aspecte generale și speciale ale culturii românești din epoca modernă și contemporană, trădând ispita pentru provocările anevoioase și propensiunea pentru investigarea chestiunilor capitale. Diapazonul tematic avut în vedere este de o extindere și diversitate puțin obișnuită, practic nici unul din fenomenele culturale românești relevante nefiind ignorat.

Numărul studiilor, eseurilor, notelor, referențelor, prefețelor remise tiparului de-a lungul anilor de prof. dr. Alexandru Zub depășește cu mult numărul de o mie, ceea ce este cu adevărat stupefiant. Totuși nu prolificitatea și luxurianța problematicii abordate constituie singurele note esențiale ale implicațiilor sale în sfera epistemologică, la acestea adăugându-se subtilitatea și profunzimea analizelor, rafinamentul stilistic și largul orizont al perspectivelor, posibile datorită unei dotări intelectuale aparte. Prodigiosului istoric i-au fost familiare nu numai peisajul vieții politice și realizările din tărâmul istoriografic, ci și aspectele din domeniul literaturii, artei, filozofiei, etnologiei etc. și nu numai cele circumscrise meridianelor românești, ci și acelea de pe întregul eschier european. Extensia *Weltanschauung*-ului, dobândită grație vocației și aspirațiilor sale enciclopedice, i-a permis să situeze cu înefabilă sagacitate și dexteritate fenomenele și evenimentele specifice românești în ansamblul continental, să definească cu clarviziune înrăuirile și paralelisme.

La desăvârșirea profilului său de savant au contat în chip hotărâtor stagiile de documentare petrecute dincolo de frontierele țării, în medii științifice elevate, cu substanțiale posibilități de informare, unde a avut posibilitatea de a conlucra și a schimba opinii cu cărturari iluștri. Cel mai consistent a fost probabil acela din Germania – ca bursier al Fundației Humboldt din 1977-1978 –, unde i s-a permis să plece cu mare dificultate, după mulți ani de amănări succesive. Au urmat și alte stagii de același fel în Franța, Germania, SUA, Ungaria etc., obținute mai ales după evenimentele din decembrie '89.

Profesorul Alexandru Zub a participat la numeroase manifestări științifice internaționale prestigioase și a conferențiat în diferite centre europene, între altele susținând apreciate comunicări la patru congrese mondiale de științe istorice. Autoritatea dobândită pe plan național și internațional se oglindește, între altele, în distincțiile care i-au fost conferite de-a lungul anilor: premiul Academiei Române în 1974, Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres în 1995, Ordinul „Steaua României” cu grad de Mare Ofițer în 2000, membru correspondent la Südosteuropa-Gesellschaft din München, membru al Uniunii Scriitorilor din România,

vicepreședinte al Societății Istoricilor din România, președinte al Comisiei Mixte româno-cehe de istorie a Academiei Române etc. În anul 1991 a fost ales membru corespondent în cel mai înalt for cultural și științific al țării, Academia Română.

La numai câteva zile după înlăturarea regimului comunist, la începutul anului 1990 cercetătorul științific principal Alexandru Zub a fost ales în unanimitate de colegi drept director al Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, divizat în luna martie a aceluiași an în Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, unde și-a păstrat respectiva funcție, și în Institutul de Arheologie. Reputația sa științifică și profilul său moral neîntinat în anii dictaturii îl recomandau indubitabil pentru această calitate, pe care o deține în chip firesc și astăzi. Considerat de unii colegi ca dispunând de o constituție mai fragilă și drept veleitar al claustrării în „turnul de fildeș” – desigur drept urmare a autoizolării deliberate, menite de a-l sustrage coborârii în agora controlată de cerberii ideologiei comuniste –, puțini au întrevăzut la Alexandru Zub reale valențe de conducător de instituție. A fost indubitabil o percepție eronată, căci savantul, înzestrat cu o rară bogăție sufletească și un neșovăielnic altruism, s-a exteriorizat drept un animator inventiv și efervescent al activității Institutului, inițiator și susținător al unor fecunde dialoguri cu partenerii din străinătate, dispus să-și sacrifice cu magnanimitate timpul și energia în favoarea proiectelor colective (simpozioane, editări etc.), ca și pentru îndrumarea tinerei generații de cercetători.

Legat de acest din urmă deziderat, a primit – din partea decanului de atunci al Facultății de Istorie, prof. dr. Ioan Caproșu –, oferta de a fi integrat corpului profesoral al Universității „Al. I. Cuza”, unde a profesat între 1990 și 2001, pentru ca ulterior, după regretabile disfuncționalități intervenite în raporturile cu elemente din conducerea de la Alma mater, să fie obligat să-și decline responsabilitățile didactice în cel mai vechi așezământ al învățământului superior din țară. Cu toate acestea, a rămas în continuare slujbaş al catedrei, onorând invitația de a ține cursuri la Universitatea „Mihail Kogălniceanu” din Iași. A fost o mare șansă pentru studenții de a audia prelegeri cu o densă încărcătură de idei și o elevație aparte a formei de prezentare. O veritabilă șansă au avut și doctoranzii din România și Basarabia care și-au pregătit tezele sub competența sa coordonare, mulți dintre ei devenindu-i autentici discipoli.

Spre deosebire de cei mai mulți reprezentanți ale elitelor românești, conectați prioritar sau chiar unidirecțional spre valorile culturale occidentale, profesorul Alexandru Zub a manifestat o receptivitate specială și pentru mișcarea de resurrecție națională din Basarabia, sesizându-i particularitățile și năzuințele, împlinirile și labilitățile. În acest sens a căutat să orchestreze contacte stabile cu cercurile intelectuale mai dinamice, să fluidizeze colaborările axate pe teme comune de investigație, să medieze deslușirea controverselor istoriografice etc.

Dând frâu amintirilor să zboare, rememorez că îl cunosc pe istoricul Alexandru Zub de aproape 40 de ani. L-am zărit pentru prima dată în sălile de lectură ale Bibliotecii Centrale Universitare, înconjurat de mormane de cărți, pe care le răsfoia absorbit sau precipitat, ignorând cu detașare prezența celor din jur. O cunoștință mi-a șoptit conspirativ că era un tânăr cu înzestrare deosebită pentru studiu, dar puțin comunicativ, care de-abia își ispășise detenția abuzivă, datorată motivelor de ordin politic. Aveam să devenim curând colegi pentru mai multe decenii la Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, unde am avut privilegiul să-i ascult admirabilele comunicări științifice și să-i citesc cu devoțiune cărțile și studiile docte, realizate cu nerv eseistic, într-un registru total personal, inimitabil, fermecătoare din punct de vedere stilistic.

Într-o lume deusolată, erodată de controverse și tracasată de ingerințe ideologice vetuste, păstra o rectiliniaritate reconfortantă și indubitabil a constituit – pentru mulți din cei ce i-au fost apropiați – un reper etic inconfundabil: un reper care, chiar dacă nu putea fi reiterat, se bucura măcar de sinceră și tainică admirație. Timpul nu a modificat structura globală a acestei ecuații existențiale: stima pe care colegii de la Institutul de Arheologie și, desigur, toți cei reuniți în cinul istoricilor, dar și în alte sfere ale lumii academice și universitare, o poartă profesorului Alexandru Zub se datorează percepției că acesta întrupează conjuncția armonioasă între un distins profil intelectual, cu potențial științific plin de rafinament și vitalitate, și perenitatea onestității morale.

Nici înainte și nici după colapsul vechiului regim, când își putea exprima neîngrădit gândurile sau chiar era provocat să o facă, nu l-am auzit vreodată formulând reproșuri vindicative față de cei ce i-au bulversat liniștea ori abordând subiectul respectiv cu încrâncenare. Dimpotrivă, o făcea cu nobilă detașare, ca și când ar fi fost în mod nemijlocit victimă a presiunilor, etichetate drept derulări implacabile ale unui destin prestabilit. Pe de altă parte, niciodată n-a încercat să-și aducece nici cele mai neînsemnate avantaje materiale de pe urma posturii de fost damnat, cum nu arareori se procedează în spațiul mioritic în vremurile din urmă.

Atunci când, după decembrie '89, a fost asaltat cu propuneri incitante de a accepta înalte demnități în aparatul diplomatic, le-a respins inflexibil nu numai pentru că nu agreea calitatea noilor mandatar ai puterii, ci și pentru că atașamentul față de munca de cercetare și voluptatea de a se cufunda în decodarea enigmelor vremurilor revoluate se dovedeau a fi imprescriptibile. Dacă propriilor experiențe nefaste n-a căutat să le confere valențe speciale, cu totul altă atitudine – de vădită intransigență – a arborat în raport cu gravele responsabilități ale defunctului regim pentru traumatizarea și umilirea unei întregi societăți, condamnată la stagnare și deusolare, dar și pentru marasmul inoculat câmpului istoriografic. Din rațiunea de a limita contaminarea și de a contribui la salubritatea vieții intelectuale, a ținut mereu să confere relief modelelor luminoase din trecutul cultural național și celor ilustrative de pe plan mondial, pentru ca să determine o polarizare spre acestea și nu spre prototipurile oferite de oficiile propagandistice din trecut. Cei ce i-au parcurs cu acuitate textele au deslușit neîndoielnic în ele nu numai erudiție, ci și pleoarii pentru remodelare și regenerare spirituală.

Când Consiliul științific al Institutului de Arheologie din Iași a decis să-i confere titlul de *Membru de onoare* au fost avute în vedere toate aspectele evocate mai sus, dar nu s-au ignorat nici contribuțiile sale esențiale la biografia și opera ilustrului arheolog Vasile Pârvan, precum și cele legate de exegeza climatului cultural în care și-au desfășurat activitatea mulți dintre reprezentanții de frunte ai arheologiei românești.

Colectivul Institutului de Arheologie este onorat să coopteze în rândurile membrilor săi de onoare pe un cărturar de anvergura și prestigiul magistrului Alexandru Zub, membru corespondent al Academiei Române, și îi urează un călduros La Mulți Ani, deplină sănătate și forță de muncă, sporirea zestrei științifice și împliniri personale deosebite.

VICTOR SPINEI

ALEXANDRU ZUB – GÂNDURI LA O ANIVERSARE

Alexandru Zub a fost cunoscut și apreciat de colegi și studenți pentru știință și atitudine încă înainte de a-și fi reluat locul între slujitorii muzei Clio.

A revenit în cercetare în anii în care existau speranțe că foarte sonor clamata demnitate națională se va răsfrânge în viața țării, a cetățenilor ei. Ele s-au dovedit a fi iluzii. Socialismul național și dictatura reveneau treptat din istorie în practica politică și socială. Alexandru Zub a desfășurat o luptă exemplară cu domeniul și cu timpul. În scurtă vreme s-a impus prin realizări impresionante ca travaliu și concepție.

A readus în câmpul istoriografiei actuale pe Mihail Kogălniceanu istoric și creator de istorie; pe sintetizatorul și teoreticianul istoriei A. D. Xenopol dar și pe cititorul necontestat al arheologiei moderne românești Vasile Pârvan. A contribuit la republicarea operei acestor savanți.

În același timp a reușit să fie o prezență în viața cetății, în ziare, la radio și televiziune, a participat și sprijini manifestări științifice naționale și internaționale. Odihna era probabil obținută de Al. Zub prin varietatea acțiunilor întreprinse. Mobilul poate fi presupus dar rezultanta este clară – prestigiul Institutului care-l conduce și contribuția substanțială la edificarea școlii istorice ieșene.

Suntem Institute complementare – situate de altfel și prin scopuri pe aceeași stradă. Istoria veche și arheologia este doar aparent mai depărtată de turburările din câmpul istoriografic provocate de factori numeroși, diferiți ca însemnătate, profunzime și repercusiuni. Noi încercăm să scriem cât mai fundamentat drumul umanității spre istorie și să predăm ștafeta cu date concludente. Dispunem de aceleași seismografe. Alexandru Zub a dovedit că poate utiliza înregistrările indiferent de adâncimea la care s-au produs evenimentele.

A consacrat un timp îndelungat pentru reconstituirea drumului în viață și în știință a lui Vasile Pârvan. Rezultatele acestor investigații depășesc de departe cele scrise despre Vasile Pârvan de elevii săi sau de alți arheologi.

Dragostea discipolilor pentru magistrul, recunoștința, estimarea corectă a contribuției pârvaniene în arheologie și istorie veche s-au dovedit a fi insuficiente pentru a sublinia locul lui Pârvan în panteonul culturii naționale. Al. Zub a reușit mai mult. Prin scrierile sale a fost posibilă translația de la o personalitate cunoscută a unui segment de inițiați în domeniul istoriei și literaturii la un cerc mult mai larg și de la grupul personalităților culturii naționale la valorile naționale necompartimentate.

Însemnările lui Alexandru Zub evidențiază o deosebită înțelegere a întregii activități a arheologului, epigrafistului, istoricului cu un naționalism străin de xenofobie și izolare, integrator în știința europeană, o comunicare cu umanistul muncit de gânduri – cu creatorul – cu cel care a avut o contribuție esențială la alcătuirea unui corp de elită de arheologi și istorici, oameni de a căror știință am avut și noi șansa de a beneficia.

Trăind în compania modelelor care i-au luminat cei mai frumoși și prolifici ani Alexandru Zub – care a luat ce i se potrivea de la fiecare dintre ei - a devenit el însuși un model. L-a iubit - ca toți istoricii – și se vede acest lucru – pe Miron Costin.

Privind dimensiunea listei de lucrări a lui Al. Zub exclamăm și noi în alte circumstanțe: „Se sparie gândul!”

Fericit că a scăpat „doar” cu răpirea temporară a libertății a folosit apoi fiecare minut și a avut bucuria să pronunțe adeseori la apariția lucrărilor sale „Biruit-au gândul!”

La acest prag cronologic îi mărturisim că l-am simțit totdeauna aproape, chiar dacă nu i-am spus-o niciodată. Că are stima și simpatia noastră pentru omenia sa, pentru ce a scris și a făcut pentru istorie și arheologie, nu în cele din urmă pentru monumentul ridicat lui Vasile Pârvan.

Îi dorim sănătate pentru a se bucura de marile realizări și a finaliza din cele multe care se adună în viața unui istoric, pentru a fi în continuare un model precum mării înaintași evocați, un om al echilibrului, un apărător al breslei.

La Mulți Ani!

SILVIU SANIE

CUVÂNT DE RĂSPUNS LA FESTIVITATEA DE OMAGIERE

Doamnelor și domnilor,
Stimați colegi și prieteni,

Ar trebui să mă declar surprins de festivitatea ce mi se dedică în aula Academiei, însă d. profesor Victor Spinei m-a prevenit de câțva timp că pregătește „ceva”. Nu bănuiam însă că va fi un „ceva” de asemenea proporții, că atâta lume se va lăsa prinsă, dintr-un motiv sau altul, în jocul imaginat de colegul și prietenul (să-mi îngăduie acest ultim apelativ) Victor Spinei pe seama mea, pentru simplul motiv că am împlinit taman un număr de ani.

Aveam temeuri să mă îndoiesc de legitimitatea acordării titlului de membru onorific al Institutului de Arheologie, însă a trebuit să accept, până la urmă, că în definitiv arheologia e o știință istorică, iar institutul respectiv din Iași a făcut, până la începutul anilor 90, corp comun cu ceea ce este azi Institutul de Istorie și cu un mic Centru de istorie și civilizație europeană. Poate că la hotărârea ce ne-a strâns acum în această aula a contribuit faptul că despărțirea de istorici a fost una pur administrativă și că relația dintre cele două institute a rămas una mereu cordială.

Să fi existat și un alt motiv? Nu exclud ipoteza că vreun arheolog mai în vârstă și-o fi adus aminte că le-am fost coleg pe șantierul de la Trușești, în vara lui 1954, după încheierea anului I de Facultate și a „convocării militare” (așa i se spunea, cu un eufemism ironic) de la Ineu / Arad. Am aflat întâmplător printre hârtiile mele niște însemnări de atunci (se săpa pe dealul „Țuguieța”), iar d. profesor M. Petrescu-Dîmbovița, șeful de șantier, mi-a remis chiar, mai demult, un caiet cu desene și descrieri specifice. Le-am revăzut cu emoție, deși îmi părea scrisă parcă (vorba poetului) „de o străină mână”. Figurez, pare-mi-se, și într-un raport de săpături, la finele unei lungi liste de colaboratori, cum se obișnuia în asemenea situații, cu toate că nu făcuserm ceva care să merite această consemnare.

Păstrez în memorie destule amintiri din vara mea arheologică, singura, deoarece în toamnă, la începutul anului II, am contractat o boală destul de gravă, așa că activitatea de șantier nu se mai recomanda. Poate că există și o arheologie de cabinet, dar eu nu eram la curent cu toate ipostazele, pentru ca, eventual, să încerc o asemenea translație.

Cu toate astea, unele proiecte de care mă simt atașat, nu doar sub unghi epistemic, m-au adus mereu în proximitatea arheologiei, fie și sub forma rezultatelor ei mai de seamă, cele la care un istoric face îndeobște apel, iar un istoric al istoriei e oarecum dator să nu le ignore. N-am mai lucrat pe șantier, însă m-am silit să iau act de concluziile impuse de arheologie, împreună cu științele ei conexe, pentru o mai bună cunoaștere a discursului istoric românesc. G. Săulescu, C. Bolliac, Al. Odobescu, Gr. Tocilescu, între alții, mi-au devenit oarecum familiari și prin dimensiunea arheologică a operei lor, fără de care nu se poate înțelege vârsta modernă a domeniului.

Cel mai mult m-a interesat însă Vasile Pârvan, fiindcă arheologul (mai e nevoie să adaug?) era dublat în el de istoric și triplu de filozof, ca să nu iau aici în seamă decât ipostazele mai importante. Era firesc să mă apropiez de el, în tentativa de a studia „școala critică” și posteritatea ei în istoriografia noastră. Chemat la Academia Română ca arheolog și istoric al antichității, cu deschideri filozofice remarcate de N. Iorga numădecât, Pârvan trata istoria ca pe un domeniu predilect de reflecție asupra destinului uman. Și-a făcut deci intrarea cu o confesiune elegiacă, demnă de amintit și aici: „Știința mea, pe care am cercetat-o și am iubit-o cu patimă, mi-a dat o concepție gravă, aș putea zice tragică, despre viață. Continuul contact cu ruinele părăsite și uitate, rămase din vechile lăcașuri de mândrie, încredere, strălucire și glorie omenescă, m-a îndemnat a cugeta cu melancolie la nestatornicia tuturor bucuriilor noastre. În continua dezagregare și reîntoarcere în sânul materiei amorfe a tot ce a fost o clipă întruchipat și însuflețit de geniul omenesc creator, m-am deprins a

vedea doară două lucruri vrednice de străduințele și de iubirea noastră: cultul pios al amintirii, lăsate în resturi și ruine de cei trecuți la cele eterne și deci cercetarea respectuoasă și delicată a urmelor unei vieți, care a fost tot așa de înnoată de dureri și suferințe, de visuri neimplinite și de bucurii sfărâmate prin deziluzii, ca și biata noastră viață de acum; iar alătura de cultul pios al amintirii, cultul entuziast al geniului omenesc, continuu învins și continuu din nou biruitor în lupta cu elementele inerte ale materiei moarte, pe care muritorii, însuflețind-o cu jertfa vieții lor, o silesc să le dea lor, celor plâpânzi și vremelnici, un trup mai trainic, de stâncă și de aramă, spre a-și închide în el sufletul lor cel insetat de nemurire și a-l trece astfel într-un fel de viață postumă, supraumană și cvasidivină, din veac în veac, în curgerea infinită a timpului, ca un memorial credincios a ceea ce a fost odată existența lor numai omenească, în spațiul și în formele acordate cu atâta de mare zgârcenie de destin” (*Scrieri*, 1981, p. 197).

Iată un paragraf, unul singur dintr-o alocuție ocazională, echivalând cu o întreagă filozofie, în care istoria și reflecția despre destinul uman nutresc un discurs de o stranie frumusețe, cu toate că exprimă o viziune tragică. Dacă l-am amintit în această împrejurare, este pentru că un asemenea filon se regăsește atât în opera arheologului, mai ales în acele *Gânduri despre lume și viață la grecii din Portul Stâng*, dar și în aceea a eseistului-filozof, care a marcat îndeabiabil o întreagă generație, asigurându-și o lungă posteritate. În mod paradoxal, eseistul pare să fi prevalat, sub acest unghi, asupra operei istorice și de arheologie, poate și fiindcă reflecția filozofică dispunea de o mai lungă tradiție, pe temeiul căreia se puteau articula ideile sale.

Cât despre mine, am profitat imens de lecturile pârvaniene, puține și intermitente în anii studenției, oarecum sistematice și cvasi continue mai târziu, ca bibliograf și cercetător. Volumul de *Correspondență și acte, biobibliografia*, cele două monografii, eseul *Les dilemmes d'un historien*, ediția de *Scrieri*, adunând mai tot ce era necesar pentru înțelegerea istoricului-filozof, apoi seria de opere, în care au apărut deja patru volume (sub îngrijirea unor specialiști), la care se adaugă mici studii secvențiale publicate prin reviste, dau măsura unui proiect restitativ și indică o continuitate în valorificarea unei opere de excepție. Se poate presupune cât de mult a contat acest proiect în economia activității mele. Este și scuza pe care aș putea-o invoca, momentan, pentru situația în care mă aflu, omagiat din inițiativa colegilor arheologi într-un cadru atât de solemn.

Să adaug și o altă scuză, poate mai demnă de luat în seamă, aceea a generozității amicale a membrilor Institutului de Arheologie? Dacă m-au invitat să fac parte, ca *membru de onoare*, din mica lor corporație, înseamnă că au avut un temei pe care nu se cade a-l pune la îndoială.

Nu-mi rămâne decât să le mulțumesc *imo pectore*, colegial și prietenește.

ALEXANDRU ZUB